

Afvalscheiding als uitgang

In het project MIJNwijk fungeert het reorganiseren van het afvalstelsel als vliegwiel voor het bevorderen van sociale cohesie en het stimuleren van de wijk economie. Het project wordt uitgevoerd in Malburgen-West in Arnhem. Een wijkbutler en een toolkit voor afvalscheiding vormen belangrijke ingrediënten.

De start van MIJNwijk was begin 2015. Woningcorporatie Volkshuisvesting begon toen met een fysieke opknappbeurt van zestien flats in Malburgen-West. Het Nijmeegse innovatiebureau Lentekracht is één van de uitvoerende partijen in MIJNwijk. Koen Vrieling, mede-eigenaar van Lentekracht: "Samen met een collega heb ik gekeken hoe we bewonersparticipatie kunnen realiseren waarbij afval, zowel het huishoudelijk afval als het zwerfafval, als vliegwiel functioneert om bewoners meer te betrekken en de wijk economie te stimuleren. Ook andere zaken, zoals klussen in de wijk en groen- en grijsonderhoud hebben we hierin meegenomen." De betrokken partijen bij MIJNwijk zijn de afdelingen Openbare Ruimte en Werk en Inkomen van de gemeente, woningcorporatie Volkshuisvesting, welzijnsorganisatie Rijnstad, bewoners en het wijkplatform van Malburgen-West en afvalinzamelaar Suez. MIJNwijk bestaat in feite uit meerdere deelprojecten. In een ander deelproject is onder meer aandacht voor het opknappen van het groen bij de hoogbouwflats.

Modulaire afvalbakken

Waardestromen die de wijk in- en uitgaan, spelen een centrale rol in MIJNwijk. Malburgen-West is een zogenaamde krachtwijk en bestaat deels uit laagbouw en deels uit hoogbouw. In de laagbouw wonen veelal mensen met hogere inkomens. In de zestien hoogbouwflats wonen veel alleenstaanden, met name mannen. Er is sprake van een relatief hoge werkloosheid en weinig sociale cohesie. Vrieling vertelt: "Zoals bekend, werkt omgekeerd inzamelen niet goed voor hoogbouw, waar bewoners behoorlijke afstanden moeten afleggen om hun afval gescheiden aan te bieden bij de ondergrondse containers in de buurt. Niet iedereen kan of wil de moeite nemen om dat te doen." Lentekracht kwam op het idee om een persoon in te zetten die het afval aan huis ophaalt bij de hoogbouwflats en het naar de juiste container brengt. Vrieling: "We denken nog na over een goede benaming voor deze persoon. Eén van de termen die voorbij kwam is 'wijkbutler'." Ook voor het realiseren van een betere afvalscheiding in huis bedacht Lentekracht een oplossing. "Door huishoudens te voorzien van modulaire afvalbakken, kunnen bewoners hun afval in huis scheiden. Eventuele stankoverlast in huis kun je ondervangen door de wijkbutler meerdere keren per week het afval huis aan huis te laten inzamelen." Het voorstel was bovendien dat de wijkbutler afkomstig is uit de wijk; bij voorkeur een werkzoekende uit één van de hoogbouwflats in Malburgen-West. "Op die manier creëer je dus ook werkgelegenheid."

De inzet van een wijkbutler vereist een investering in de infrastructuur en in salariskosten. Om te kijken hoe dit gefinancierd kon worden, zocht Vrieling samen met andere partijen uit welke geldstromen

er rondom afval in de wijk zijn. Dit bleken kosten voor reiniging te zijn en kosten voor de uitkering die de persoon op dit moment ontvangt en eventueel voor de administratie daar omheen. Mogelijke opbrengsten komen uit de terugwinning van grondstoffen. Op dit moment worden deze niet gerealiseerd, omdat de afvalscheiding te beperkt is. Vrieling: "In een businesscase hebben we de geldstromen inzichtelijk gemaakt en er bedragen aan gekoppeld. Daaruit blijkt dat het in principe mogelijk is om de wijkbutler een salaris te geven. Eventueel kan hij ook taken doen op het gebied van grijs en groen, of het werkterrein kan worden vergroot door ook andere hoogbouw in een naburige wijk erbij te betrekken. Op die manier wordt de opbrengst hoger."

Inmiddels is de ontwikkeling van de businesscase zover gevorderd dat hiermee in principe een pilot kan worden gestart. Insteek hierbij is de inschakeling van de wijkbutler in combinatie met het gebruik van de modulaire afvalbakken. Voor de ontwikkeling van de businesscase leverde afvalinzamelaar Suez

Geert Steeghs: "Ik denk dat de verwachtingen over de financiële haalbaarheid te optimistisch zijn."

informatie aan over de hoeveelheden afval die het bedrijf inzamelt in de wijk. Geert Steeghs, manager Overheidsdiensten bij Suez, heeft wel bedenkingen bij de hoeveelheid grondstoffen die kunnen worden teruggewonnen. "In een achterstandswijk als deze is het moeilijk om doelen voor hergebruik te realiseren en gescheiden inzameling voldoende van de grond te krijgen. Ik denk dat de verwachtingen over de financiële haalbaarheid te optimistisch zijn." Over de inzet van de wijkbutler is Steeghs positief. "Voor hoogbouw zijn andere faciliteiten nodig dan alleen maar een verzamelcontainer op straat. De inzet van een persoon die een taak krijgt in de inzameling kan zeker helpen

spunt voor verandering

om afvalscheiding te bevorderen. Als aanvulling daarop is een voorziening als een modulaire afvalbak een voorwaarde om afvalstoffen gescheiden te kunnen bewaren in huis.” Ook de keuze van een wijkbewoner voor de rol van wijkbutler, ondersteunt hij. “Iemand die de wijk, de problematiek en de bewoners goed kent, kan deze rol prima vervullen en mensen begeleiden en bijsturen waar dit nodig is.”

Beslisboom

Om afvalscheiding in hoogbouw te verbeteren, ontwierp Lentekracht bovendien een toolkit. Studente Industrieel Ontwerpen Sigrig Schuurmann ontwikkelde deze toolkit ‘Maatwerk voor Afvalscheiding’ voor haar afstudeeronderzoek. Het gebruik hiervan leidt tot een set van interventies voor afvalscheiding, als aanvulling op een bestaand afvalinzamelsysteem voor hoogbouw. Schuurmann: “Met de toolkit kom je tot interventies die passend zijn voor een bepaalde context.”

De toolkit bestaat uit een stappenplan. Een projectgroep loopt dit gezamenlijk door. Deze projectgroep bestaat, naast de gemeente, uit partijen als een wijkplatform, woningcorporaties, welzijnsorganisaties en bewoners. Als eerste brengt de projectgroep de hoogbouwcontext in kaart. Daarbij gaat het om de demografische, sociaal-culturele en fysieke kenmerken van de wijk en de bewoners en een beschrijving van het bestaande afvalstelsel. Op basis van literatuuronderzoek en eigen observaties bepaalde Schuurmann wat de indicatoren zijn voor afvalscheiding in hoogbouw. Hiervoor ontwikkelde ze een beslisboom. Vragen die daarbij centraal staan, zijn: Hebben de bewoners kennis over het afvalstelsel? Hebben ze ruimte om hun afval te scheiden in huis? Zijn ze betrokken bij hun buurt? De projectgroep doorloopt aan de hand van deze vragen de beslisboom. Hierna selecteren de gebruikers strategieën, onder meer met behulp van kaartjes met informatie over de strategie, een kostenindicatie hiervan en de voorwaarden die er aan zijn verbonden. Uiteindelijk gaan de deelnemers in gesprek met elkaar om tot een specifieke combinatie van interventies te komen. Voor bewoners van hoogbouw, die weinig ruimte hebben om afval te scheiden, is bijvoorbeeld het gebruik van een

INTERVENTIEMAP

STAP 3

A

**PERSOONLIJKE
MOTIVATIE**

TERUGKOPPELING DOOR ZIEING	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7
A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A7

B

**SOCIALE
MOTIVATIE**

OPPERTE	B1	B2	B3	FLATBOEK	B5	B6	B7	B8
B1	B2	B3	B3	B4	B5	B6	B7	B8

C

**FACILITATIE IN
WOONCOMPLEX**

IN WONING	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8
C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C8

D

**FACILITATIE BUITEN
WOONCOMPLEX**

BUURTORG	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8
D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D8

E

FEEDBACK

INDIVIDUEEL SPAAKSISTEM	E1	E2	E3	E4	E5	E6
E1	E2	E3	E4	E5	E6	E6
PLANNING	E7	E8	E9	E10	E11	E12
E7	E8	E9	E10	E11	E12	E12

<p>C1</p> <p>Modulaire afvalbak In woning</p> <p>Bewoners krijgen eenmalig een gratis modulaire afvalbak aangeboden om eenvoudiger hun afval te kunnen scheiden.</p> <p>Afbeelding: Een ingebouwde modulaire afvalbak</p>	<p>€ 11000</p> <p>Hoe?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eenmalig worden modulaire afvalbakken uitgedeeld/geïnstalleerd in appartementen die weinig ruimte hebben om gescheiden afval apart op te slaan. Afhankelijk van het type woning - (sociale) huur of koop - kan gekozen worden of de afvalbak wordt ingebouwd in een keuken en of het een gift of uitleen afvalbak is. • Eventueel kunnen er voorwaarden aan verbonden worden, door er zeker van te zijn dat bezitters van deze afvalbak ook daadwerkelijk afval (gaan) scheiden. <p>Modulaire afvalbak</p>
---	---

Voorbeeld van een strategiekaart.

modulaire afvalbak een passende interventie. Daarnaast kan ook een educatiepakket voor scholen een optie zijn, als er veel jonge gezinnen of alleenstaande moeders in de flat wonen en er een school in de buurt is. De gemeente Arnhem, Suez en de projectleiders van MIJNwijk testten de toolkit. Volgens Vrieling zit de kracht van de aanpak in het feit dat de bewoner, en dus de eindgebruiker, er direct bij is betrokken. "Het resulteert uiteindelijk in een pakket aan interventies dat door iedereen gedragen wordt." Steeghs: "Wat ik van de toolkit heb gezien, is inderdaad veelbelovend. Je kunt hiermee een goede analyse maken en er is sprake van maatwerk, rekening houdend met de specifieke kenmerken van een hoogbouwcomplex."

Omdenken

Erik Posthumus, adviseur Beheer bij de gemeente Arnhem beaamt dat MIJNwijk, volgens de businesscase, een haalbaar project is. "Alle betrokkenen zijn enthousiast. De vraag is vervolgens wel welke partijen erin gaan investeren." De afdeling Afvalbeheer van de gemeente Arnhem kreeg met behoorlijke bezuinigingen te kampen. "We maken daarom duidelijke keuzes in wat we wel en niet doen. Het idee was om MIJNwijk met gesloten beurs uit te voeren. Wanneer bijvoorbeeld het restafval niet meer wordt ingezameld, of er meer grondstoffen als papier of plastic worden teruggewonnen, kan een deel van het bedrag dat hiermee bespaard of verdiend wordt, terugvloeien naar de wijk. Inwoners kunnen er dan iets mee doen wat ze belangrijk vinden voor hun eigen buurt." Posthumus verwijst in dit kader naar 'Van wijken weten'; een ander, breder gemeentelijk project. Hierbij bepalen ambtenaren die een integrale budgetverantwoordelijkheid hebben, samen met de inwoners, waaraan het geld voor de wijk besteed wordt. De aanpak heeft betrekking op alle sectoren, dus ook op afvalinzameling en beheer en onderhoud. Posthumus: "MIJNwijk is meer sturend van opzet, waarbij de gemeente en andere partijen vooral faciliterend zijn. Bij 'Van wijken weten' komt het initiatief vooral vanuit de wijk zelf. Dat is de kant die de gemeente eigenlijk op wil." Posthumus vindt het een interessant idee om op de zestien hoogbouwflats in Malburgen-West experimenten los te laten. "Als de inzet van een wijkbutler en modulaire afvalbakken leidt tot een besparing

omdat wij geen restafval meer hoeven in te zamelen, dan kan er geld terugvloeien naar de wijk. Werkt dit in Malburgen-West, dan is het mogelijk ook toepasbaar in andere wijken van Arnhem, waar ook problemen met afvalscheiding zijn."

Ei van Columbus

Gedurende de uitvoering van MIJNwijk constateerde Vrieling een aantal aandachtspunten. "We merkten dat afdelingen als Werk en Inkomen en Openbare Ruimte niet direct bekend zijn met elkaar en ieder hun eigen budgetten hanteren. Beide afdelingen kunnen profiteren van de aanpak maar de investeringen die nodig zijn, hebben vooral betrekking op de inzameling en komen dan voor rekening van de afdeling Openbare Ruimte." Door afdelingen te ontschotten en budgetten op een andere manier in te zetten, kunnen dit soort processen gemakkelijker verlopen. Via het project 'Van wijken weten' wordt dit al in gang gezet.

Volgens Vrieling is het ook nog afwachten of bewoners met de nieuwe aanpak van MIJNwijk aan de slag willen. "Uiteindelijk zijn zij degenen die het afval moeten scheiden. In Malburgen-West zijn nu ongeveer twintig bewoners actief betrokken, maar de hoogbouwflats bestaan in totaal uit 384 huishoudens van één of twee personen. De vraag is hoe we meer bewoners meekrijgen." Verder is het belangrijk dat er aandacht is voor 'omdenken'. Vrieling: "Bewustwording bij de betrokkenen is de eerste stap. Het moeilijkst is om het echt te laten landen." Schuurmann: "Het klinkt heel leuk om met alle partijen rond de tafel te zitten, maar het is afwachten wat er goed werkt en wie er echt betrokken is. Dat zal pas blijken als er een pilot wordt gestart." Posthumus: "MIJNwijk is een mooi en waardevol project. Ik zie dit echter vooral in combinatie met de bredere aanpak van 'Van wijken Weten'. Een goede afstemming is belangrijk en bewoners moeten er achter staan. Als dan blijkt dat de inzet van bijvoorbeeld een wijkbutler het Ei van Columbus is, moeten we daar zeker iets mee doen. Ik vind het belangrijk dat MIJNwijk, ook financieel gezien, gedragen wordt door alle betrokken partijen. Voor mij is dat een voorwaarde om een pilot te starten."

Tekst : Ans Aerts